
VYCHOVATELSKÉ LISTY.

ČASOPIS VĚNOVANÝ ZÁJMŮM KŘESŤANSKÉHO VYCHOVÁNÍ.

K našemu náboženskému programu.

(LISTY ZE SLEZSKA.)

»Zdali může slepý slepého vésti?«
(Písmo sv.)

I.

V nynější době úpadku náboženského života, kdy náboženská vlažnost zachvacuje vždy širší a širší kruhy společnosti národní a také do řad učitelských se vtírá, jako osvěžujícím douškem jest našinci zpověď moderního filosofa, an na jedné straně od starého náboženství Kristova prchá, s druhé strany však sklaman odvrací se od téhož moderního světa, který protikřesťanské smyšlení a jednání své vždy rozhodněji na odiv staví.

Je to Bakule se svou knihou „Člověk a doba moderní“, plnou pessimismu ale i bohatá myšlenkami, hodnými studia učitele, ovšem samostatného úsudku a silné povahy.

Bakule rozchází se s křesťanstvím slovy: „Před zraky našimi vedou theorie minulosti a budoucnosti zuřivý zápas a my ubozí, ve starém vychování a po novém toužící nevíme, kam se dáti; kráčíme ku předu, ale stále ohlížíme se zpět do té vzdálenosti, do toho dávná, k němuž se více vrátiti nemůžeme. Vábí nás ono k sobě svou mystikou a vůní, kterou jsme dýchali za dnů mládí, ač víme, že vůně ta byla jen vysněna. Přišli jsme ku přesvědčení, že jsme tu na světě sami, odkázáni jen na sebe! Jsme nuceni opustiti náboženství starých dob z toho důvodu, že nemáme k němu více ni úcty ni lásky. Zůstati ve starých ideách, jimž i uvědomělé dítě se směje, jimž i lid se rouhá prohlednuv nízkost uctívaného jím dříve mysteria za žádných podmínek není možno. V hořící budově starých instrukcí a zásad zůstati se nesmí, ač útěk z ní je nebezpečný, aby snad na cestě nespady strouchnivělé nebo spálené trámy na hlavy.“

Rozloučiv se takto a podobně se starým křesťanstvím vybízí Bakule k založení náboženství nového, moderní době přiměřeného náboženství, které by bez ohledu na posmrtní život lidstvu sloužilo, dočasný život jeho zdokonalilo, lidstvo zbratřilo a k božství vedlo.

Toto nové náboženství záležitosti má v jisté filosofické dokonalosti, o níž ale sám Bakule dí, že nesmírně těžkou je k ní cesta, anto potřebuje pochopení všeho lidstva. Měly by tedy dle toho všechny národy světa svých vír se zbaviti a toto filosofické náboženství lidské dokonalosti společně přijati.

Lidstvo má býti dobrým prý ne z bázně před bohy, ale z aesthetických ohledů a z touhy po dokonalém životě. Na podkladě této filosofické dokonalosti a dobroty děje se prý i vývoj moderního člověka naší doby.

A jaký je tento moderní člověk, který prý se vyvíjí na základě té filosofické dokonalosti, kráčí světem sám, nespolehá na ničí pomoc a nikomu nevěří? Sám Bakule líčí tohoto moderního člověka takto: „Moderní člověk je zmaten. Vykonal sice velmi mnoho ve vědách a uměních, ale mnoho také zhyzdil. Božství člověka je v něm zatemněno a zkaleno. Čirý egoismus řídí jeho kroky. Nemá času ani vůle zaměstnávat se duševním stavem svým, nebo mysl jeho upjata je k získání mamonu co prostředku k požívavému, skvělému životu. Život jeho srůstá nerozlučně s pojmem hmoty. Moderní člověk je sláb proti tíži života, ale dovede se s druhým o skývu chleba přímo rváti. Je ve shoně svém po zisku pouhou bestii.

Je spit leskem, je rozvášněn, opojen požitky, jichž démon stále prchá. Na jedné straně dostupuje vrcholu božství, na druhé upadá na roveň zvířete. Jest zosobněnou ironií. Jest lidumilem a pokrokářem, slouží-li to jeho osobnímu prospěchu nebo jde-li mu o soud veřejnosti, jinak je sobcem.

Resultatem filosofie dnešního dne je: otupovati se, naučit se necítit, nevidět, neslyšet, třebaš jiný hyne, jsme-li jen my v bezpečí. Výsledek mravní hodnoty moderního pokroku je — sklamání. On směřuje k vyvrcholení požitku, nádhery, rozkoše a pohodlí, a tím dráždí massy chudých, jichž závist se budí, jichž požadavky rostou a s nimi i nespokojenost.

Atmosfera našich poměrů napíná se dál a dál, roste vřava, přibývá bolesti a smutku života.“ atd.

Ejhle, laskaví čtenáři, v jakém to klubku octli jsme se s filosofem Bakulem, do jaké to pavučiny názorů bychom se dostali, chtějice jíti za ním!

Staré křesťanství mu nestačí pro jeho mystiku a chudost myšlenek, ač přiznává, že činilo člověka spokojenějším i lepším a duševního i mravního života všímavějším; a proto od křesťanství pryč, pryč od minulosti, blíže k modernímu světu a jeho hojnějším potřebám, k jeho vyvinutějším názorům a pokročilejším zásadám!

A zase prý tyto zásady a směry moderní působí ve člověku zmatek, chaos vřavu, bolesti, utisk, sobectví, požívavost i mnohdy bestialnost!

Jaká to důslednost?

Ovšem Bakule omlouvá ten zimniční shon moderního člověka po mamoně a požitkách — nejsnadnějším nyní bojem o živobytí. Jaký to klam! Právě v pracovních třídách panuje dávno přesvědčení, že za našich časů i svět chudý žije lehčeji a lépe než jindy, že dnes nevystojí čeledín tolik, co vystál kdysi hospodář, nebo technická věda zjednala lidstvu vydatné pomocníky ve strojích a vynálezech všeho druhu.

Pan Bakule dále omlouvá moderní shon po mamoně a požitkách i boje socialní frází, že žijeme v době přechodní, v době krise.

Toť zase nepravda. Není žádné doby samostatné, ustálené, časy se mění stále a vždy, neznají stání ani strnulosti, leda občasný úpadek toho kterého národa. Ale toť zjev v dějinách lidstva tak přirozený jako jsou ve přírodě vzrůst a odumírání, jaro a jeseň, ráno a večer, rozkvět a odkvět, napnutí sil a jich ochablost. Není to tedy žádná krise (jako v obchodě), ale občasný úpadek života náboženského, který i zmíněné choroby moderní doby nynější způsobil.

Ale dějiny dokazují také, že národové jen poněkud zdravějšího jádra neutonou nikdy na dobře, ale po delší mdlobě se opět zdvíhají. Pro zřetelnost vzbudí v nich nadšené proroky, apoštoly, kteří padlý lid zdvíhají mravními a náboženskými důvody, hospodářskými nebo i národními pokyny, vzpomínkami na hodné jich předky a p. Mravní úpadek nedá se tedy omlouvat jako nahodilá krise, ale dlužno jej litovati a co možná zdržovati a vzdalovati.

Pan Bakule omlouvá ještě chyby moderního člověka frazí, že prý to dědictví dob předešlých, pokuta za hříchy minulosti. Podivné to omývání. Připadá mi to podobně jako s plaidory mnohých advokátů: aby osvobodili zločince nebo vinníka, jež zastupují, svalují spáchanou vinu na rodiče, na společnost, na náhodu a všemožné, jen aby klient vyvázl.

Kdyby takové doktrinarství bylo přípustné, tedy by jedno pokolení lidské po druhém uvalovalo viny své na předchůdce své a konec konců — vinníkem by zůstal — Adam. Ne tak.

Chyby naší moderní společnosti, které p. Bakule ostatně hodně zveličil v pessimistické úvaze své, nedají se svalovati na doby minulé, ale mají částečně původce své v časových poměrech, částečně i v moderní literatuře takového směru, jako píše p. Bakule, který bere lidu staré náboženství dříve než mu dal náhradu za ně; nebo sám přiznává, že cesta k onomu jím touženému filosofickému náboženství a zdokonalování lidstva bez křesťanství, bez Boha je nesmírně těžká a vzdálená.

Má se tedy zatím než toto nové náboženství filosofické bude zavedeno a jeho soustava vypracovaná a vším lidstvem přijata, lid vzájemně ubiti?
Veritas.

Problem národní výchovy.

Část řeči univer. profesora Dra. *Ernesta Seydla*.

Různost národností jeví se, ač ne jedině, přece výtečně v řeči. První rozdělení jazyků bylo, jak nás Písmo sv. učí následkem hříchu. Čteme v knize Genesis ve hlavě 11., jak byla dostavěna věž v Babyloně. Nebetýčná věž má býti znamením jednoty a jednotou zajištěné moci. „Celebremus nomen nostrum“, „Oslavme jméno své“ bylo hrdým heslem, při stavbě obrovského díla. „Confundamus linguam eorum“, „Zmaťme jich jazyky“, bylo odpovědí Boží na tuto bezměrnou hrdost.

Pýcha tedy rozštěpila řeči a tu musilo přijíti křesťanství, by základní svou pravdou a vybízením k pravé pokoře řeči a národy sjednotilo.¹⁾ Duch sv. musil přijíti se zázračným darem jazyků. „Hle, nejsou všichni tito, kteří tu mluví, Galilejští? Jak slyšíme každý tu řeč, v níž jsme se zrodili?“ Tak zázračně zmatení jazyků překonáno. Toto zázračné překonání má svoje

¹⁾ Srov. Zschoke Hist. sacra A. T. p. 48, n. 1.

pokračování ve světové církvi, nade všechny národnosti povýšené, v oné světové církvi, v níž *diversitas linguarum cunctarum in unitate fidei* je sjednocena (různost jazyků všech jednotou víry.)

Nad tímto sjednocením nejrůznějších národů v jediné pravé víře musíme se radovati srdečně, ale zároveň nesmíme býti plni hněvu pro různost národností. Naopak: Mohli bychom onen zpupný čin babylonský, jenž byl zřídlem různých jazyků, směle velebiti: *O felix culpa* (ó šťastná vino!)

Nevidíš tu, příteli, charakteristikou krásy, když právě tato různost je spojena jednotnou myšlenkou? Lidstvo jeví se tím krásnější jako celek, když je rozděleno v toliké typy, jež různí se barvou, postavou, ale ještě více řečí a duševní povahou.

Jeden národ silný, stále dychtí po nových činech, jiný tichý, melancholický a vynalézavý. Jeden pevně srostl takřka s hroudou, jiný hnán je pudem z místa na místo, věčnou touhou po dále. Jeden národ je hovořivý, kypí veselostí, jiný zamklý, váhavý a smělý.

Křesťanství odňalo těmto různým národům a kmenům jich vlastní národní mrav? Naopak, slunce křesťanství ještě každý typ národnostní osvětlilo, ušlechtilo, povzneslo. Světci jednotlivých národů jsou nejlepšími zástupci, typy svého národa a své doby. Národnostní práva naopak odstínila křesťanství, ovšem jen v zevnějších, nepodstatných aktech. Stejná je víra v Krista u Italů, u katolických Němců, u katolických Slovanů, a přece neujde psychologickému zraku, jak vyniká u toho národa jedna, u druhého jiná strana, křesťanského životního ideálu. U jednoho národa působí zvláště myšlenka, že jsme dítky Boží, u jiného, že Kristus je naším vůdcem, jemuž jsme přísahali nezlomnou věrnost, u jiného, že zde na zemi nemáme stálého pobytu. Tak se ukazuje u jednoho národa přímo dětinná důvěra a odevzdanost do vůle Boží, u jiného vědomí, že je vázán věrně následovati svého Vůdce a Pána, u jiného odumření světu a stálá snaha po věčném sídle, kde není rozdílu, kde budeme všichni spojeni ve slavnostním a radostném sále právě tak dobrotivého jako bohatého Pána. Věru, máme dojem, jakoby měl každý národ úlohu, zvláště jednu stránku nekonečně bohatého ideálu života křesťanského mocně zastupovati, ztělesniti. Jeví se to, jako kdyby světlo křesťanství procházelo hranolem lidstva a jevílo svoji krásu v mnohobarevném lesku paprsků, aby ukázalo svoji náplň pravdy a života i smyslům!

Také srovnání v hudbě je krásnou ilustrací této myšlenky. Když nasloucháme o velkých slavnostech ve velechrámu lahodnou směs nejrůznějších nástrojů, nejrůznějšího zvuku, jak se odlišují a přece navzájem doplňují, by vyzněly v harmonickém libozvuku, tu můžeme si představit pod tímto rojem tónů, směs lidstva, národy a kmeny, jež přes veškeru různost, přese všechno protivné snažení přece ku konci, ať chtějí čili nic, repraesentují sbor mohutný, jenž velebí Tvůrce, sbor, o němž všemocný může říci: „Ke své cti jsem je stvořil.“ (Jes. 43, 7.)

Je-li tedy různost národní tak krásná, zdá se, že je oprávněným požadavkem, aby cílem výchovy bylo vychovati dítky úplně v duchu vlastního národa v tom smyslu, by co nejvíce utvrzen a prohlouben byl typus národní v srdci každého dítěte. (He, moravští germanisatoři, tak mluví pravý — Němec! Kéž by Vám byl vzorem!!) Za tím účelem třeba v nejtělejší mládí všechny prostředky vychovávací národním zvláštnostem podříditi a přizpůsobiti.

Je to nutné? Sotva! Za normálních okolností netřeba, by prostředky vychovávací byly podporovány národností, ježto již z domu v každé zemi

jsou dostatečně zbarveny národně. Rodiče, vychovatelé a nejbližší okolí odpovídající určité zemi a obyvatelstvu, k němuž i chovanec patří, vychovají docela nevědomě v duchu vlastního národa dorůstající generaci. Bez uměleckých prostředků, docela přirozeně doroste dítě ve vlastní národnost, docela přirozeně stále více a více vyvíjí se v něm národnostní typ, po rodičích zděděný.

Vědomě výslovně a tendenčně dávatí důraz ve výchově na národnost, může mít velmi zhoubné následky. Tak se vychovává dítě k předsudkům a odporu proti jiným národnostem, proti dobrému a krásnému, co u nich jest! Nebude chtít učiti se cizím řečem a tak si zatarasí pohled do cizí kultury. Tak přináší extrem národní výchovy úžinu horizontu duševního, ba i těsniny a nedostatky citu a srdce! Takové dítě nemá smyslu pro to, co nenese na sobě ochrannou známku vlastního národa! (Čtete, naši škůdlové, hubitelé moravských dětí svou germanisací násilnou!!)

A ještě něco: Ve vlastním mravu často se skrývá i částka nezpůsobu. Každý národ má své slabosti, své chyby, své nezpůsoby, jež vždy snáze poznáváme na zástupcích jiného národa, jiného kmene. Ale tolik je jisto, že každý národní kmen má svoje chyby, jež často původ svůj mají v jeho přednostech. Každé dobro, přehání-li se, vede k chybě, každá ctnost per excessum zvrací se v opak.

Energie — ó to je něco krásného! Ale přehnaná vzrůstá v bezohlednost! Skromná, zdržovací povaha — o to je něco krásného! Ale můžeme i tu velice pochybiti. Oddá-li se kdo resignaci úplné jen z mírnosti a zdrželivosti, odloží-li zbraň, vše nechá jíti tak, jak to jde, zásadně-li se odříká činů, iniciativy vůbec, pak stává se přednost chybou, přečinem.

Představme si v duchu krajinu, kde by u lidu bylo nejméně mírnosti, nebo minimum energie. Může si tam vychovatel mysliti: „Děti jsou již zde takové?“

Takový způsob výchovy národní, jenž spokojí se s národními chybami, nebyl by ni chovancům, ani národu ni zemi ku prospěchu. Tu musí vychovatel celý způsob výchovy řídit tak, aby překonal chyby dítek, jež vtiskla jim národnost. Musí všemožně usilovati o to, by probudil energii, by později se mohli postavit jako zástupci pravdy a obránci práva v bojích života, musí stále mít na paměti slova katolického básníka (Ambr. Šupp S. J.):

Odvaho, odvaho, vítězíš všude,
svět vždy tak liknavý klesá —
V boji-li odvaha s námi jen bude,
záhy duch vítězstvím splesá!

To je jen příklad, jak nutno čeliti proti slabostem národním. Za všeobecné a základní pravidlo nejlépe by bylo míti: „Měř národ loktem křesťanství a odvažuj na vázkách katolicismu.“ Vše, co při měření shledáš příliš krátkým, vyžaduje dokončení, zdokonalení, co je přílišným, potřebuje potlačení. Co při zkoušce je příliš lehkým, vyžaduje celistvosti, co je příliš měkkým, třeba zhustiti, co příliš tvrdým, změlniti. Tento opravný směr odpovídá křesťanství, jeho duchu, o toto vyrovnání a sprostředkování prosíme Ducha sv. ve svatodušní sequenci:

Změkči, co je křehké, tvrdé,
ohřej mrazem pýchy hrdé,
obrať bludné v pravé cesty!

Odvrátí-li se národ od tohoto ducha Stvořitele, jenž všechno vede k pravému cíli, mizí milost Boží a národ sám sobě ponechán, vidí sám

v sobě svého Boha, ve svém vlastním jednání pro vše ostatní: Láska k vlastnímu národu stává se nenávisť, zášti národa sousedního, myšlenka národní stává se fixní ideou, národní vědomí a národní nadšení zvrací se ve furor maniacus, ve zběsilou zuřivost, jež záhy přináší nešťastné ovoce.

Nekřesťanský přemrštěný nacionalismus je tedy zjev duševní choroby, jež se jeví v různých formách dekadentského a zvrhlého moderního světa.

Je tedy hypernationalismus zjevem, nad nímž každý musí cítiti odpor i lítost, útrpnost jako před chorobou. Naproti tomu však musíme odsuzovati i snahy, jež nesou se k mezinárodnímu ideálu. Jako první přehánějí, tak stoupenci internationalismu chtějí smísiti všechny živly národní a přehlížejíce různost, jež v národech spočívá, chtějí dosíci kosmopolitické jednoty jakýmsi vyrovnáním. To se neděje bez účelu, bez klamu. Podaří-li se internacionálům odloučiti přívržence od národa, odloučí je zároveň i od dober, jež s národem jsou v těsném spojení: od spasného bohatství zděděného náboženství a historicky vyvinuté společenské organisace. Odejme-li kdo lidu národnost, odloučil jej od historické dědičnosti a zároveň roznil nestálost. Tak se bezděčně zjednávají nástroje, lidi bez náboženské a historické piety, jež neváhají, jakmile jen dáno heslo, převrátiti řád v ruce násilného šibala.

Tato úvaha musí chrániti každého před ponižováním a zlehčováním národnosti, národnosti v pravdě křesťanské a musí každému v pravé světlo postaviti význam snahy o pěstění takového citu národního.

Část toho úkolu, jež má vychovatel národa, byla označena; k němu má se nésti všechna činnost. Vedle ní však musí přistoupiti ještě druhá stejně důležitá: Něco přibudovati, něco vsaditi. Vymýtití národní chyby, vsaditi a sprostředkovati národní statky.

Na vrcholu národního bohatství je řeč, jež nás pojí s našimi pramatěmi. Poklad řeči, poklad úsloví, pořekadel, písní a pohádek našeho národa, tajemné dějiny domácí, domácí právo, lidové zvyky, obyčeje, národní literatura a národní díla kulturní nejrůznějšího umění: vše to je bohatstvím národa!

Úkolem vychovatele jest, vzbuditi v dítěti zájem pro tyto statky a vštípiti mu ocenění pravé jejich. Tím právě vštípí se i láska k lidu, národu, ne však láska, jež se jeví v zášti k národu cizímu!

Miluj svůj národ, poněvadž je tvým národem, ale nezapomeň, že je to jen jeden národ, vedle něhož dle vůle Boží je mnoho jiných. Tvé srdce musí náležeti tvému národu, ale laskavý pohled musíš míti i k jiným! Není národa, u něhož bychom se něčemu nepodivovali, od něhož bychom se nemohli něčemu přiučiti.

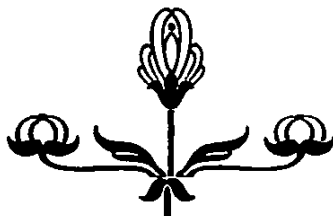
Vychovatel má tedy svěřenci svému vštípiti pravé ocenění národního bohatství, zároveň však hluboké přesvědčení, že daleko výše jsou, ceny nekonečné statky náboženství, než všechny světské, časné statky národní. Zvláště dnes tím více musí býti mládeži jasno, že není větší zlomyslnosti, než pod rouškou národnostních ohledů šlapati jediné pravou viru, tupiti onu církev, již každý národ tolik je povinen, tu církev, v jejíž mateřském srdci všechny národy mají místo, celé lidstvo lásku!

Dvojnásobně důležitý jsou tyto snahy ve státě mnohojazyčném, v monarchii, kde různí národové obývají, kde pojmy národnost a vlast, národ a říše se nekryjí! Tam třeba vždy a vždy přihlížeti k tomu, že výše jsou zájmy celku než jednotlivé snahy národů, že veškeré snahy partikulární, jež jsou nebezpečny jednotě říše, jsou nejen zavržení hodny, nýbrž i přechýny!

Kdyby v tomto smyslu byly děti vychovávány k lásce národní a vlastenecké věrou katolickou, podle víry katolické, pak by nebylo třeba úpěti pod nátlakem stálých třenic národních, nýbrž nutně by povstal ušlechtilý postup stále většího rozkvětu jednotlivých národů i celku.

To je novou, jistou zbraní proti splnění a uskutečnění všech snah nepřátelských!“

Tak mluví pravý učenec i naší jinak naprosto „moderní“ (nevěrecké) doby!

Paedagogicko-katechetický kurs ve Vídni.

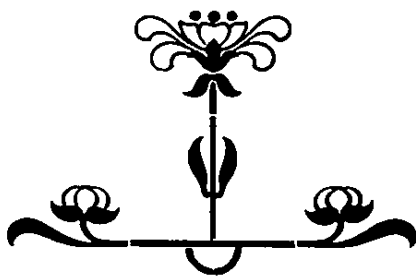
Referuje *Frant, Chrám.*

Ku svému zahanbení musíme my, katecheti čeští, se přiznati, že nás v tomto ohledě Němci předešli. Poláci měli již dva svoje katechetické sjezdy, Němci právě ukončili a my v radostné naději teprv něco podobného čekáme. Nemůže-li se výtka tato vztahovati na katechety škol obecných a měšťanských v Čechách, kde spolek katech. zdárně pracuje a působí, vztahuje se jistě na katechety středních škol v Čechách a na katechety všecky na Moravě vůbec. Pracujeme všichni soukromě, roztroušeně, nemáme jednoty, nových poznatků ve výchově, svých zkušeností si nesdělujeme, každý z nás vlastním teprv bojem, vlastními a to pevnými a dlouhými zkouškami dobývá si jisté metody, jistých nových zkušeností a vědomostí, jichž by ve spolku s jinými, zvláště staršími, zkušenými lehce nabyt ku prospěchu svému a ovšem i ku blahu svých svěřenců. *Aro artium — regimen animarum* se říká — ale cesty k tomuto umění vedoucí každý z nás hledá jinak. Co mají katecheti zkušeností v ohledě metody, praktické paedagogiky, učebných prostředků, názorných pomůcek, otázek týkajících se právního postavení svého, učebných knih, rozvrhu látky, kolik mají vědomostí, zvláště katecheti středoškolští a zkušeností ve své učitelské praxi — a to všechno leží ladem, neboť je to majetkem jednotlivce, nikoli celku. Mám za to, že v tomto ohledě chybujeme a příklad německých a polských kolegů měl by nás povzbudit ku společné práci.

Těmi myšlenkami se obíraje, jel jsem na kurs do Vídně. Ať již názory o kursu se strany kolegů tam přítomných byly různé, nehaňme toho, čeho sami vůbec nemáme a řekněme, že kurs po stránce paedagogicko-katechetické celkem byl zdařilý. Kdyby byl spojen s loňskou výstavou školskou, při níž též byl odbor náboženský, zvláště s výstavou učebných pomůcek náboženských, byl by kurs získal mnoho. Takto přednášena samá theorie. Něco praktické zajímavosti měly do sebe hospitace různých ústavů učebných a vzdělavacích. Katecheti středoškolští měli poučný výlet do Kalksburgu, kde mají Jesuité soukromé gymnasium, spojený s přednáškou prof. Ludewiga a praktickým výstupem v V. třídě. Mimo to mohli navštěvovati přednášky v gymnasiích, reálkách a učit. ústavech vídeňských; katecheti škol ostatních a vůbec všichni účastníci kursu mohli hospitovati při vyučování různé ústavy odborné. Tak ústav hluchoněmých, slepců, ochranovny, školu pro slabomyslné děti, zahrádky, internáty, domoviny a jiné pomocné ústavy.

Kursu povšimly si též úřady a vrchnosti duchovní i světské a vůbec slyšeli jsme, že vzdělávací snaha katechetů byla uvítána na všech místech rozhodujících s náležitým porozuměním a respektem. Čeho jsme my, čeští katecheti postrádali, byla slovanská naše upřímnost a bezelstnost — všady na nás čísel cizí vzduch, odevšad vanula jistá upjatost a tajená jakási nepřízeň proti živlu slovanskému. Byloť nás Slovanů jistě přes třetinu účastníků — jen Poláků ze Lvova přijelo 14 — všech Poláků bylo asi 22. Dále tu byli Slovinci, Rusíni, Dalmatínci, ba i Srbové nesjednocení. Pěkně se nám líbil všem společný slovanský večírek v hotelu „Riedhof“, o němž Dr. Kolísek v „Hlase“ referoval a který všechny struny upřímných bratrských srdcí slovanských líbezně rozezvučel. Výsledek večera byl — sjezd katechetů slovanských o prázdninách na Velehradě a založení spolku katechetů moravských.

Tolik o kursu všeobecně — příště pojednáme o jednotlivých thematech přednášek kursových dle poznámek, jež jsme si při tom činili, hledíce pouze k prvému týdnu kursu, věnovanému katechetům středoškolským — referát o druhém týdnu, týkajícím se katechetů ostatních snad některý jiný kollega podá.

O práci duševní.

Vzpomínka z dob studentských *Jos. Al. O.*

Kdo aspoň z dále všímá si naší doby vzhledem ku školní výchově, snadno poznává nesčetné snahy, jež určují si cílem zjednodušení a usnadnění práci duševní, zvláště ve školách. Proto sepsána již celá řada tak zvaných „mnemotechnických“ učebních knih, jež vedle mnohé dobré stránky obsahují často mnohé bezúčelné přítěže. Každá taková metoda je plná „vymudrovaných“ pravidel, jež konečně umrtvují radostnou, svěží snahu po pravé práci duševní.

Nejčastěji vyskytují se při studiu povrchnost a roztržitost. Příčinou bývají buď lenost nebo pouhé mechanické „dření“. Mnozí velmi málo času věnují svému vzdělání jsouce línými. Ale jako ochabuje dlouhou nečinností tělo, tak ani mozek nemůže zvyknouti pravé práci a činnosti, neposkytne-li se mu pravidelně příležitost ke studiu. Předně tedy pravidelně třeba duševně pracovati, denně sice, nikdy však do vysílení. Povrchnost z pravidla je zaviněna leností. Nevěnujeme-li dosti času práci, nemůžeme jí řádně vykonati: tu a tam naučíme se hlavní věci, osvojíme si ji „rychle“, „známe“ ji, avšak ztrácíme tak hlavní plod vyučování nebo studia, totiž přehled. Kdo se naučí dnes tu kousek, zítra tam, vše v největším spěchu, právě tak rychle zapomíná, nepoznáváje přirozeně vnitřní souvislosti, jejíž znalost má býti hlavním cílem každého studia.

Tak ku př. v dějinách, nemáme dbáti mosaikových obrazců číselných ani méně důležitých událostí, nýbrž máme poznati historický vývoj lidstva a sbystřiti soudnost o vlnách času, jak obrazy se v dějinách, pro praktický

život. Rád tu vzpomínám metody Dra. Fr. Šujana, profesora na brněnském gymnasiu, jenž vždy chtěl „světové jádro“ z dějin. Je však něco podobného možno, když lekci „přelétnu“ ráno před školou, nebo dokonce v přestávce, jen abych „prošel“? K tomu třeba vychovatelům přihlížeti od prvních počátků vyučování, by vstúpili v srdce dítěte odpor proti povrchnosti, by ukázali, jak je to nedůstojno člověka! „Non scholae, sed vitae discimus“, „Učíme se pro život a ne pro školu“, a kdo toho si dobře neosvojil, kdo dle toho nejedná je jistě, třebas sedí ve „vysokých“ lavicích „vysokého učení“ je přece — dítě!

Jiní zase prosedí celé hodiny u knihy, po výsledku však nikde ani stopy! Rty pronášejí slova, jež oči vidí, ale duch neví o ničem, jsou roztržiti!

Roztržitosti jsou různé stupně. U některých prochází se mysl, poletují myšlenky v dále, zatím co oko mechanicky sleduje řádky, až konečně se přece probudí a pozná, že ničemu neporozuměl. Co zbývá, než začít znova? Jiný učí se chvíli s rozumem, ale po několika mžicích probíhá mu hlavou melodie Dvořákovy „Svatební košile“, nebo opery divadelní: ó, to si musí zazpívat! Nebo jiný obdrží psaní. Odložití ie a později čísti? Kde pak! Napřed přečísti, pak s nechutí vrátiti se k práci a při ní ještě obíratí se — psáním. Je to psychologické úplně! Jiný „jen abych byl hotov již“ má jedinou myšlenku, jež přivádí úplnou povrchnost a vede vskutku rychle ke konci. To jsou hlavní chyby při studiu, a kde ty se zahrnídčí, jistě zne-možňují každý zdar učení a práce.

A při učení samém musí každý zavrhnouti způsob, starý návyk při studiu klassickém v počátcích. Jak se ku př. žák naučí, že obraz se po latinsku jmenuje imago? Tak, že opakuje jednoduše 20—30krát obraz-imago, obraz-imago atd. Psychologickým výsledkem je, že duch náš stále hledá něco nového. Nemůže zůstatí u jediného slova, ni u jediné myšlenky, jež nic nového mu neskýtá, proto stává se — roztržitým. Takový způsob tedy je úplně pochybený a nanejvýš škodlivý. Je však zároveň i nepraktický, nejdelší cestou k osvojování. Zdá se ovšem velice pohodlný, a je také pro lidi, jež nedovedou mysliti, ale ve skutečnosti nemá žádného spojení mezi pojmy, nebo velice slabé a proto snadno zase věc zapomínáme.

Proto nikdy mechanicky nememorovati!

Slasti a strasti národního učitelstva.

Uvažuje *Ant. Konst. Vilák.*

(Pokračování.)

Opravdové a velice těžké jsou boje a pŕtky s rodiči pošetilými, předpojatými, tvrdošíjnými ve všem bludném pevně zakořeněnými. Poněvadž tito, bohužel, jsou dosud zvyklí pouze c. k. a zeměpanské úřady a úředníky poslouchati, shlazují si rádi

svou srdatost a zmužilost na těch, kdož ne tak velice zevnější poslušnost, ale spíše lásku a důvěru žádají, — a to jsou učitelé. Rozmyšlenost a rozvážlivost, jistota a pevnost a zvláště pak dobrý prospěch u vyučování zjednají zajisté ve příčině té učiteli úplné vítězství! Méně přemožitelný jsou často chladnost a nevděk rodičů. Když rodiče docela nic o školu se nestarají, když ani na veřejných produkcích svých dětí, na výletech a p. podílu neberou a nechtějí pozorovati aniž uznati, co námaha a píle učitelova a jeho trpělivost činí a koná; když učitelé nikdy ani slovy neprokazují zevnějšího důkazu své uznalosti a svojí vděčnosti, ano školu a učitele za nutné zlo a břemeno pokládají, — to bolí a vzbuzuje lítost ve vnitru učitelově.

Ještě jsou také tu a onde (Bohu díky! však již jich ubývá) některé hmotné a nepříjemné, tělu i duchu škodlivé obtíže a nesnáze ve škole, jako na př. vícehodinná uzavřenost s množstvím dětí v učírně snad úzké a nízké, škodlivý výpar z dětí, špína a p.

Hana, posměch, pošklebky a všeliké jiné zlehčování bývají, bohužel, dosti často žalosti a trampoty, lpějící na stavu učitelském!

Popouzí-li to surového, nevzdělaného a sprostého občana k tomu, může-li učitele urazit nebo může-li mu ublížit; a též, bohužel, i mnohé vyšší stavy pohlížejí s nevážností a nevšímavostí na ubohého učitele! Také to dráždí mnohého prostého občana nezřídka proti učitelé, že tento více ví a výše postaven jest, nežli on, a že přece méně má.

Kdo chce říši světla rozšiřovati, ten bývá od tmářů, jichž počet dosud veliký jest, osočován, haněn, tupen a posmíván. Ostatně zůstane také vždy pravdivo, že kdo jako člověk a učitel vážnosti si dobuje, této také ode všech poctivých a upřímných lidí požívá.

Na mnohých místech zabývá se učitel dosud také polním hospodářstvím, při čemž bývá též mnoho mrzutostí a pohoršení, zvláště musí-li učitel cizí lidi do služeb svých najímati; přece však i při tom dají se moudrosti a rozšafnosti mnohé nepříjemnosti a zlosti odstraniti. Také jako dobrý polní hospodář může se státi učitel vzorem ano i dobrodincem obce svojí. Neméně prospěšným bývá učitel jako pěstitel zahrady, jako pečlivý včelař a pěstovatel bourcův atd.

Ty doby, kdy k učitelskému stavu přijímány byly osoby bez předběžného vzdělání, bývalí poddůstojníci ve vojsku, ano i řemeslníci, již, Bohu díky! minuly. Nyní třeba však ku vzdělání učitelskému buď školy mešťanské nebo nižší střední školy, k čemuž ztráví se 3—4 léta, pak musí býti kandidát učitelství po čtyři léta na ústavě ku vzdělání učitelů, kdež ku konci složití mu jest zkouška zralosti a po dvou letech neb i později podrobiti se musí zkoušce způsobilosti učitelské, po níž může býti ustanoven definitivně čili stále. Pak nutí potřeba každého učitele k dalšímu sebevzdělání ve všech oborech, čímž neslouží však ani tolik k užitku svému, jako k užitku svého okolí, svých spoluobčanů. Žádný stav není nucen k dalšímu sebevzdělání tak, jako stav učitelský. Učitelé rovnají se svým vzděláním všem ostatním intelligentům, ano přemnozí i těm, jimž se dostalo vzdělání akademického. kterého též učitelstvo úsilovně se domáhá. Zkouška zralosti z ústavu ku vzdělání učitelů rovná se zkoušce zralosti ze středních škol, gymnasií a reálků. Podívejme se nyní na manipulační úředníky při c. k. úřadech i jiných zeměpanských.

Velice málo jest mezi nimi těch, kteří absolvovali celé gymnasium nebo celou reálku s maturitou. U berních úřadů není jich ani 5%, u pošty ani 30% a u soudův ani 1%. — Učitele není však lze rovnati k úředníkům manipulačním, ana práce jeho je těžší a vzdělání vyšší. A přec obecnostvo, ba i mnozí inteligenti, více vážnosti a úcty projevují kancelistům a pod., kteří jsou státními úředníky a mají větší platy, než učitelstvu. Plat rozhoduje tedy o vážnosti stavu, dle platu zachází se též bohužel stavem učitelským od nadřizených úřadův a nikoli dle práce.

Práce učitelova bývá, bohužel, považována za nejsnadnější ze všech duševních prací. Lidé obyčejně říkávají, „že prý za těch několik hodin denně neudře se žádný učitel“, vypočítávajíce při tom, kolik prázdninových dnů má v roce a pak že má plných šest neděl trvajících velké prázdniny, kdy zbraně školní úplně odpočívají. Při tom však takové pomluvačné jazyky o práci učitelově závistivě soudíce, zapominají, že se musí učitel k vyučování připravovati a že ta příprava spotřebuje mnohdy více času, nežli vyučování samo; neboť učitel nesmí při vyučování tápati ve tmách, alebrž musí míti rozváženo každé slovo, každou otázku, kterou předloží svým žákům. Šťastné děti, jež mají učitele, kterýž má k přípravě s dostatek času a nemusí ho ubíjeti sháněním chleba pro rodinu svou, aby mohla býti živa. Ale i když je učitel sebe lépe připraven mívá ve škole přece ještě dosti často práci velmi těžkou. Jeť přece všeobecně známo, že k učitelskému stavu je třeba trpělivosti andělské, výmluvnosti Ciceronovy a vědomostí Humboltových.

Těžkou práci mají učitelé jak ve městech, tak i na venkově. V městech hlavních přicházejí pak do školy děti tak mravně zkaženy, že učitel veškerý paedagogický takt vynaložiti musí, aby byl s to pozvednouti zanedbané děti z mravního kalu, a aby zachrániti mohl před nákazou dítky rodičův řádných. Toť úloha ohromná! Kdyby učitel plnou silou ducha svého věnovati se jí mohl, ušetřily by tím země a stát statisíce na stavění a udržování trestnic, porodnic, káznic a pod. Užitek z řádného žití dobře vychovaných dítek pro veřejnou bezpečnost nelze oceniti žádnou číslicí!

Bohužel, u nás v Rakousku jsme ještě daleko za státy jinými, na př. za Švédskem a Norskem, kdež, jelikož tam není anafalbetů, veřejná bezpečnost, mravnost a tím i blahobyt tam vzkvétá. V Rakousku provádějí se jen zákony vojenské a finanční, ale nikoliv školní. Rakousko chce býti sice státem velikým, ale nikoliv kulturním. V Rakousku je dosud přes 1,000.000 dětí bez vyučování a celkem 30% anafalbetů. (Ve Švédsku jen 0.6%, v Dánsku 0.8%). V Rakousku připadá jedna škola na 1350 obyvatelů, v Německu jen na 800 obyv. V Rakousku jsou třídy se 100—180 žáky, kdežto v Dánsku nejvýše s 35 žáky.

Rakousko vydává na obecné školství jen asi 300.000 zl. ročně. ostatní výlohy, ač ve škole obecné rozhoduje, prováděje svůj dozor, asi 40,000.000 zl. uvaluje na obce, okresy a země. V obou polovicích říše činí výdaje na školství nejvýše 57 mil. zlatých; naproti tomu vydává na vojsko a námořnictví přes 180 mil. zl. K tomu ještě sluší připočísti i úbytek produktivní práce tím, že práce schopní lidé ve vojště sloužící ničeho nevyrábějí; čímž vzroste nejméně 140 mil., kteréž ubírají se blahobytu národnímu. Pak ještě ohromné sumy posílány bývají vojínům z domova od příbuzných, dále také velké náklady jednotlivých měst na kasárnu atd. atd. Takto možno páčiti roční výlohy na militarismus přes 600,000.000 zl. — tedy desetkrát tolik,

kolik věnuje se celkem na školství obecné a **dvatisíckrát** tolik, kolik věnuje se na toto školství ze státní pokladny.

K velikému úkolu ve škole jest učitelům třeba nadšení. Nadšení vzbuzuje se sice vědomím, jak vznešený jest úkol vykázan učitelstvu ve společnosti, ale nemůže jej sílit, když pocítuje že není zabezpečen v nejnужnějších životních potřebách svých. Nadšení nemůže vzniknouti ani tam, kde není volnosti ve škole i v občanském životě. Člověk, omezovaný na své svobodě, nemůže býti schopen činnosti, která by se vyznačovala náležitou energií a intenzitou. Učitelstvo cítí, co je utlačuje a v čem vězí dosud zbedovanost jeho poměrů. Učitelstvo není dosud náležitě odměňováno za práci svoji ze všech výkonů nejdůležitější. Zkormucuje dosud každého učitele, že nemůže věnovati tolik na obydlí, na šatstvo, na stravu, na výchovu, na vzdělání a přípravu svých dětí pro život, kolik je potřebí, že služné, jež se mu poskytuje, nestačí ani na dvě třetiny potřeb nejnужnějších. Ostatní čtvrtinu nebo třetinu musí si každý dotčený učitel vydělati způsobem jaký se mu naskytne. A kde vedlejšího výdělků není, musí učitel se zadlužiti, čímž uvádí bez vlastní viny sebe a své rodiny v záhubu. Povinnost k rodině nutí učitele, aby část svých sil jinak použil na opatření existenčních prostředků. A tím se stává, že učitel nemůže se cele věnovati škole tak, jako jiní stavové věnují se svému povolání. Není učitelům dopráno, by se svěžími silami přicházel do školy. Zmožen jsa prací jinou nebo stísněn starostmi o domácnost a rodinu koná přemnohý učitel s obrovským sebezapřením a přepínáním sil povinnost školskou. Výsledky práce nemohou však ovšem býti takové, jaké by býti měly a býti mohly, kdyby učitel s celou duší, s myslí nestísněnou a silami neochablými oddával se mohl svojí činnosti. Ale stane se tak teprve, až bude míti učitel služné, které plnou měrou postačí na krytí těch nejnужnějších potřeb jeho; až podobně jako soudní, političtí a berní úředníci a j. bude moci jen plnění a vykonávání svých povinností se oddati; až úřad učitelský bude skutečně učitele živiti. (Příště dále.)

Jaký strom, takové ovoce. (Skizza o účinku protestantismu na vzdělání.¹⁾ Luther uvedl celé Německo do tak hlubokého úpadku jak mravního, tak i náboženského, že se sám hrozil „dítěte svého ducha“, svého učení. „Kdo by byl chtěl odhodlati se kázati, kdybychom byli věděli, že z toho vzejde tolik neštěstí, pohoršení, nepravostí, nevděku a zloby. Když však jsme již v tom, musíme to přetrpěti.“

Mravní úpadek úplně vystihuje výrok Lutherův: „Kdyby někdo chtěl malovati Německo, musil by je namalovati podobným s...“ „(Wenn man Deutschland malen wollte, müsste man es einer Sau gleich malen.“) Ba,

¹⁾ Srv. Janssen, Geschichte des deutschen Volkes.

Luther se domníval, že úplné bezbožectví jeho doby je znamením, že záhy musí nastati soudný den a vždy si přál, aby již byl zbaven, aby byl vyrván ze spárů tohoto „ďábelského věku“ („satanischen Zeitalter“.)

Ovšem zhoubný vliv nového učení Lutherova vplížil se i do síní tehdejších universit a — v krátké době zničil všeliké výsledky veliké píle a mnohých století, výsledky, jež vždy k dalšímu rozkvětu přiváděla církev katolická, matka universit!

Universita ve Vídni, jež mívala z pravidla 6—8 tisíc posluchačů, měla v r. 1528., tedy asi 10 let po vystoupení a objevení nového evangelia, sotva více než 20 pravých studujících. V Erfurtě, jehož universita měla dříve značný vliv na duševní rozvoj Německa, měla r. 1521. ještě 311 posluchačů, r. 1522. již jen 120 a r. 1527. jen 14! Universita v Rostoku po výbuchu náboženského bludu brzo se blížila zániku, majíc r. 1526. jen 5 studujících nových, kdežto r. 1513. zapsáno bylo 305 nových posluchačů.

Tak jevil se téměř na všech tehdejších universitách německých zřejmý úpadek, počet posluchačů klesal, z čehož možno právem souditi na úpadek vzdělání!

Příčinou toho arci bylo velmi nepatrné služné profesorů. Knížata a vlády zemské naučily se z evangelia Lutherova drancovati kláštery, přisvojovati si jmění církve a statky knížat duchovních, vedle toho oddávati se nevázanému požitkářství a nákladným kratochvílím, zábavám, ale nikdy vážiti si vyšších statků, vědy a umění, tím méně ušlechtilé a pravé to bohatství lidstva pěstovati. Tak se stalo, že velice málo obětovali školství, školy hynuly.

Professoři vyhledávali vedlejší zaměstnání, často nedůstojná, nebo zřídka kdy přicházeli přednáseti. Petr Fabricius z Rostocku napsal r. 1604. svému příteli: „Na všech fakultách je taková ospalost, že větší býti nemůže. Někteří, ač již 3 léta mají titul professorský, neměli v této době dosud ani jednou přednášky, ba snad ještě ani nevkročili do posluchárny.“ Na mnohých universitách byli ustanovováni studující, by dbali dodržování předepsaných hodin místo profesorů.

Ba, když byla ustanovena pokuta peněžítá profesorům, dopustili se něčeho podobného, uznal nicméně stížní spis švýcarské univ. v Baslu, že „mnoho profesorů pramálo se starají o lekce a často po celý rok nepřednášejí!“ (R. 1601.)

Nejtmavší však skvrnou v životě universit za doby rozkvětu „čistého evangelia Lutherova“ je úplná mizina mravnosti, na jaké se octli posluchači. Professor v Jeně popisuje nám r. 1607., jaká byla pracovna „pravého“ studenta té doby. „Sotva přijdeš do jeho světnice, co uvidíš? Předně jistě ne knihy, nebo jen některé, pohozené v koutě, zaprášené, okousané od molů. Rozhlížíš-li se, spatříš viseti na stěně několik dýk, několik bodáků, několik pušek . . . Spatříš pancíř, anebo kovové rukavice, by se neobjevil tento obr na zápasišti neozbrojen Spatříš několik korbělů, mnoho sklenic, karty, kostky a jiné nástroje, šířající, hubící peníze i — mládež, dorost.“

Melanchthon, první pomocník Lutherův, sám veřejně r. 1537. již v řeči vyznal ve Wittenberce „že ho jímá veliký žal při pohledu, jak kázeň a cudnost vymírá“ Také Luther pravil, „bohužel, že je mládež tak divoká a zpusťlá a nedá se vésti již.“

Wittenberg, kolébka nového evangelia, zdála se mu býti druhou Sodomou, a Lipsko jež s nadšením a horlivostí přilnulo k nové víře, lakotou a pýchou ještě horší než Sodoma.

Z těchto několika náčrtků možno jasně poznati, jaké jsou ty „zásluhy“ Lutherovy a jeho evangelia o vědy a umění, jaké byly již první plody jeho „zásluh“, jimiž často naši protestanté tak rádi se honosí!

Vychovatel a náboženská morálka.¹⁾ Téměř denně setkáváme se s úsilnou snahou odstraniti náboženství vůbec ze škol, a tím i náboženskou morálku. Tu ovšem by vychovateli byla odňata mohu říci nejučinnější zbraň proti svévoli svěřenců. Všimněme si jen, jak může vychovávat k mravnosti ať společenské nebo v původním slova smyslu — nevěrec! — Vychovatel musí vždy dbáti budoucnosti chovanců. Nutně musí si odpověděti, jak dlouho mravnost u dítěte bez Boha potrvá. Dítě dospívajíc, táže se po posledním: „Proč?“ všech věcí. Co mu může říci, jaké stálé odůvodnění dáti, by vždy konalo své povinnosti, nemůže-li se odvolati na Boha? Povinnost je zajisté nevěrci prázdnotou, flatus vocis, musí býti, chce-li býti sám důsledným. Kdo ho může k povinnosti přinutiti, kdo mu ji může vůbec ukládati? Lidský zákon snad? Pro něho přece není lidské autority, poněvadž není Boží. Nebo má býti důvodem povinnosti vyhrožování, trest?

Ó, je mnoho lidí, již velice dobře znají v praxi prováděti jedenácté přikázání: „Nenech se chytiti“, je mnoho jiných, již jsou dosti chytrí, by různými pletkami vyklouzli z rukou spravedlného i zaslouženého trestu dle zákona, konečně je mnoho jiných, již jsou dosti silní, by je odstranili.

Nebo může povinnost odůvodniti dostatečně dosavadní zvyk? Zvyky se mění tak, jako povstaly!

Konečně, odvolám-li se na cit člověka, na soucit jednoho s druhým, docela konsekventně a vědecky mi může dokázati, že takový cit je neoprávněný; neboť stálý boj o život a podléhání slabšího silnějšímu je nezměnitelný princip theorie Darwinovy.

Nuže, odstraní-li se morálka náboženská, je možná morálka, mravnost stále možnou? Jaký je rozdíl mezi dobrem a zlem? Pro nevěrce důsledně i tato slova „dobro“ a „zlo“ jsou flatus vocis. Pro křesťana je dobrým, co Bůh poroučí, a co zakazuje, zlým. Nevěrec stojí věru jako moderní „nadčlověk“ nad dobrem i zlem. Má-li proň „dobro“ ještě nějaký význam, je to pak zkrátka vše, čeho potřebuje a co je mu příjemné. „Nepokradeš!“, praví křesťan. „Veškeré jmění je krádeží, veškeré vlastnictví je nespravedlivé násilí, jak již Rousseau dokázal“, odvěti nevěrec.

„Nezabiješ!“, pravíme. „Výjimkou je vražda, sebevražda hrdinstvím“, odpoví nevěrec, „na př. když někdo usmrtí vladaře, jenž se osměluje jiným poroučeti, vládnouti.“

„Nelži!“ je zásadou křesťanskou. „Proč ne, je-li mně to užitečné?“

„Nesesmilníš!“ je příkaz křesťanský. „Listy socialně-demokratické přece nás poučují, že smilniti znamená pouze: uvědomiti si právo, že jsem člověk.“ Vskutku, vezmeme-li takový list do rukou, je nám jako člověku při zemětřesení, před jehož zraky zhyňuli všichni kolem a již i jemu se boří půda pod nohama.

Mluví se zde příliš pessimisticky? Jen otevřte oči! Ať se naše doba jak chce honosí humanitou, přece je jen velmi bezsoucitná, města jsou ohnisky nejen vzdělání, ale také neřestí, jež ssají na úkor národa, v nichž mladíci stávají se vyžilými starci, jež otravují život rodinný, přese všechno vzdělání právě u stavů vzdělaných jeví se v tom ohledu veliká hrubost mínění a srdce, jež dospívá k hrůze a boření světa.

¹⁾ Dle řeči J. Kobliška.

Vše pravé znamená mravnosti, morálky bez Boha! Nemizí-li ihned mravnost s vírou, nedivme se! I největší nevěrec, tak jako my žije v atmosféře křesťanské. Křesťanská láska k bližnímu, křesťanský život rodinný, křesťanská mravnost jsou tak krásné, že se od nich každý těžko odlučuje. Ale dosavadní zkušenost přece dosti nás poučuje, že se řítí celá budova mravnosti, kde chybí základy víry.

Co je tedy povinností vychovatele?!

Učí ctnosti na základě fyziologie. Na hygienickém kongressu v Bruselu předčítala se brožura „Vliv vyučování zdravotní výchovy“ od paní dra. Kačperoffá, v níž tato poukazuje na výsledky, jichž docílila pa pařížských obecných školách svou methodou, učiti dítky ctnosti. System, dle něhož jedná ruská tato manželka lékaře, spočívá ve vysvětlování funkcí jednotlivých lidských orgánů, podmínek pro stálé zachování zdraví orgánů a o jejich účelu. Tak chce dítky poučiti, tak jim chce vyjasniti, jak pravidelný, dobrý, činný, zkrátka ctnostný život je nutnou podmínkou zdraví a spokojeného štěstí. Základem tedy této metody vyučování ctnosti není dosavadní mravnost, nýbrž zvolena cesta fyziologická. Jako příklad svého výsledku uvádí, že jednou přednášejíc o škodlivosti lži, zapoměla v pravý čas skončiti. Konečně poznavši to, tázala se dítek: „Kolik je vlastně hodin?“ Tu prý dívky zavřely oči a se smíchem zvolaly. „Nechceme viděti hodin, poněvadž nemůžeme lháti.“ Dítky chtěly ještě déle poslouchati a Kačperoff tvrdí, že dítky nechtěly lháti, ne proto, že by se něčemu přiučily ještě, jak lež je škodlivou, nýbrž, poněvadž jim škodlivost lži vnutila!

Je škoda, že se nesděluje, jak je lež škodlivou v ohledu fyziologickém. Na které orgány zlobně působí, s kterými funkcemi jednotlivých orgánů je v odporu. Tělesným orgánům jistě neškodí, nejsou-li s ní spojeny potom tresty tělesné, notný výprask. Může tedy škoditi jen v ohledu duševním. Není-li však svědomí a odplaty vůbec, když lež přestává býti hříchem a hanbou, jak je možno škodlivost lži dětem vnutiti?

Tak nevěřící svět s nadšením chápe se nové metody „učiti ctnosti“, tak i sebe nesmyslná nauka slaví triumf, jen když odstraněno bude náboženství.

Nevyučuje se i v našich školách křesťanských všemu, co prospívá zdraví a tělesnému vývinu dítek, nedbá se, pokud možno, nejvíce zdravotnictví, neodstraňuje se vše, co dětem škodí? Ale v tom hledati a míti základ ku vyučování ctnosti, může jen dceři takového muže napadnouti, jenž byl přítelem Garibalda a Mazzina! Hle, novomodní, secessní škola, bez konfesse!

Zřejmý doklad, jak učitelé v Italii jsou se svým úřadem na mizině, jak opravdu neznají, nebo lépe řečeno nechtějí znáti svého poslání a úkolů, dosvědčují jejich úsudky o Zolovi.

„Sláva nesmrtelnému mistru“, píše mezi jiným, „obhájci pravdy, jenž nás přesvědčil, jak velmi třeba je zachrániti duše dítek ve školách před vírou v něco nadpřirozeného, ve farisejské učení a církev i zázraky, a jak třeba nám vésti je ke slunci čisté materialistické pravdy.“

V celém vzdělaném světě bude každý pohrdati učiteli, kteří holdují takovým zásadám. Ale katolíci mají zase nový zřejmý důkaz, jak Italie v Římě hospodaří. Když papežská Stolica podporuje, vydržuje přes 40 veřejných škol v Římě, je patrné, jak jsou tyto nutny, proti státním školám, v nichž učitelé povinností si ukládají a cílem: vyrvati dětem víru!

Z literatury.

Dr. Břet. Foustka, **Slabí v lidské společnosti**. Ideály humanitní a degenerace národů. V Praze 1904. Cena 3 K. Str. 218.

Ne poslední zajisté místo mezi problémy dnešní doby zaujímá problém zla. Lidstvo všech dob snažilo se odstraniti, sprovoditi se světa zlo. Také „soudobá sociální politika“ se ptá, jak co nejvíc omeziti nemoc, bídu, neřest a zločin ve společnosti lidské, nelze-li jim úplně odpomoci, jak předcházeti těmto zlům a útrapám, jež kazí radost ze života . . . Řešení otázek se snahami těmi spojených stává se tím naléhavější, čím výstražněji se ozývají hlasy, jež upozorňují na vzrůst zločinnosti, pauperismu a degenerovanosti, a ukazují na symptomy domněle neb vskutku sesílených degeneračních proudů. Ba vznáší se těžká žaloba, že právě moderní civilisace zaviniuje různými vlivy úpadek nejen jednotlivců, nýbrž i celých národů, a co nejhoršího — že jsou to zrovna snahy humanitní, jež spolu působí dokonce i tělesnou degeneraci kulturního člověka. Ideály demokracie, jež směřují k vyrovnání zevnějších podmínek pro všechny, tedy i pro špatnější a méně cenné, a ideály humanity, jež směřují k ochraně jednotlivců slabých, kteří nemají dost vlastní síly, aby využili těchto zevnějších podmínek k svému zdaru obracejí se v neprospěch lidstva . . .“ (Úvod 2.)

Dr. Foustka snaží se v přítomné práci „kriticky ohledat“ a revidovati tyto výčitky. Nutno pak uznati hned předem, že práce jeho jest velmi cenná a důkladná, že využívá co nejlépe příslušné literatury německé, francouzské i anglické (— postrádáme tu pouze zajímavé v této příčině některé knihy italské —), jež v poslední době zvláště neobyčejně silně vzrůstá. Ač kniha vyšla teprv před několika měsíci, přece již zase se objevila řada nových spisů sem spadajících. — Vynechání upřílišených výroků o inkvisici a středověku bylo by vědecké objektivě knihy jenom přispělo. Bylo by si co nejvíce přáti, aby kniha došla u nás povšimnutí a porozumění, zvláště její statě o alkoholismu a venerismu s neobyčejnou upřímností a láskou k lidstvu psané!

Autor probrav krátce různé theoretické směry o úpadku a degeneraci národů poukazuje na obavy darwinských theoretiků degenerace o budoucnost lidstva; za zástupce selekční theorie degenerace z poslední doby vybírá Wilh. Schallmeyer, jenž jest známým hlasatelem obecného úpadku tělesného i duševního u kulturních národů západoevropských. V hlavě druhé vyšetřuje proudy a činitele degenerační, jimž za vinu se klade vznikání a množení jednotlivců slabých, méně cenných a degenerovaných, a na jejichž vrub čítá se úpadek, poklesání a degenerace kultur národů soudobých. (Příště dále.)

„Vychovatelské Listy“ vycházejí dvakrát měsíčně (5. a 20.)

Předplatné na celý rok obnáší 6 K

Redaktor Alois Adamec, učitel měšťanské školy v Ivančicích.

Administraci a expedici vede Hedv. Rubrová, učitelka v Brně, na Petrově č. 1.

— Pouze administraci posílá se předplatné. —

Nákladem Katolického spolku českých učitelů na Moravě.

Príspevky se honorují.

Inserty účtují se levně.